

Torockó (románul Rimetea) nevét valószínűleg mindenki ismeri, aki érdeklődik a magyar népművészet, a népviseletek iránt. De gyanítom, hogy személyesen még azok közül is kevesen keresték fel, akik egyébként szívesen járnak Erdélybe. Ennek fő oka az, hogy félreesik a szokásos turista útvonalaktól, s megközelítése még ma sem egyszerű.

Wie belangstelling heeft voor Hongaarse volkskunst en klederdracht heeft meestal ook wel eens gehoord van de plaats Torockó (in het Roemeens: Rimetea). Maar van diegenen die regelmatig naar Transsylvanië gaan zijn er waarschijnlijk slechts weinigen ook echt in Torockó geweest. Dat komt voornamelijk omdat het plaatsje een eind af ligt van de geijkte toeristische routes en je het lastig kunt bereiken.

De meest voor de hand liggende aanrijroute is de weg vanuit Torda (Turda). Tot aan Torda is die weg prima (er ligt zelfs een tolsnelweg in de buurt!) Ook daarna, langs de riviertjes Aranyos en Torockó is de weg nog redelijk begaanbaar. Maar dat geldt niet voor de route vanuit

gauw het kale, majestueuze massief van de berg Székelykö opdoemt. Op deze berg was al in de Romeinse tijd een belangrijke legerwachtpost gevestigd. Het is overigens interessant even stil te staan bij de vraag waarom de Székelykö naar de Szeklers is genoemd. Wonen zij niet veel verder naar

irta: Abkarovits Endre
fotók: a szerző felvételei
vert.: Edwin van Schie

Legtöbbsen valószínűleg Torda (Turda) felől érkeznek. Tordáig jó út vezet, onnan meg az Aranyos, majd a Torockó patak mentén elviselhető minőségű. Ugyanez nem mondható el a dél felől Torockóra vezető útról. De északról, már Kolozsvár (Cluj) előtt, Magyarlóna (Luna de Sus) felé is letérhetünk arról az útról, amit Bánffyhunad (Huedin) és Kolozsvár között az egyik leghíresebb magyar néprajzi tájegység, Kalotaszeg falvai szegélyeznek, s a Jára patak irányába utazhatunk, ahol még további kalotaszegi falvak (Magyarlóna, Magyarfenes) templomait nézhetjük meg, mindenütt csodaszép varrottasokkal. Az út

A 10. oldalon folytatjuk ◀

het zuiden. Er is echter nog een andere route. Je moet dan vóór Kolozsvár (Cluj) in zuidelijke richting naar Magyarlóna (Luna de Sus) afslaan van de weg van Bánffyhunad (Huedin) naar Kolozsvár. Deze weg voert door een aantal fraaie dorpen in de streek Kalotaszeg, vanuit Hongaars-etnografisch perspectief een zeer bijzonder gebied. Via Magyarlóna en Magyarfenes, twee prachtige Kalotaszeg-dorpen met fraaie kerkjes vol borduurwerk rijd je verder in de richting van het dal van het riviertje de Jára. Hier zijn de wegen echter onbetrouwbaar. Bij het plaatsje Borrév (Buru) kom je in het dal van de Aranyos (Arieş) en na een paar kilometer sla je rechtsaf in zuidelijke richting, waar al

het oosten van Transsylvanië, in Székelyföld (Szeklerland)?

Torockó ligt aan de grens van de vroegere provincie Aranyosszék, om precies te zijn net erbuiten. Het woord **szék** in deze naam (voor een bestuurlijke regio), wijst al op een szekler-oorsprong. Inderdaad hebben hier ooit Szeklers gewoond, maar vandaag de dag zijn de meeste dorpen in de streek geroemenificeerd (al is Torockó nog grotendeels Hongaars.) Tegenwoordig wonen de Szeklers in één aansluitend groot gebied in Székelyföld in het oosten van Transsylvanië. Maar vroeger oefenden

Doorlezen op blz. 11 ▶

minősége itt elég kiszámíthatbaar. Borrévnél (Buru) érkezünk az Aranyos (Aries) völgyébe, s fordultunk néhány kilometer után újra délre, s hamarosan feltűnik előttünk a Székelykő nevű hegy kopár, de mégis fenséges tömege, amit már a rómaiak is órhelynek használtak. De miért hívják ezt a heget Székelykőnek, hiszen a Székelyföld jó távol esik még innen?

Torockó az egykori Aranyosszék határán, bár azon kívül található. A 'szék' nevű közigazgatási egység is székely eredete utal. Nos, valamikor valóban élték itt székelyek, de mára Aranyosszék felvai elrománosodtak, míg Torockót ma is döntően magyarok lakják. Bár a székelyek manapság egy tömbben élnek a Székelyföldön, Erdély keleti részén, valamikor határör szerepük volt, s a történelmi Magyarország más helyein is megtelepedtek, még a Nyugat-Dunántúlon, s a Felvidéken is. Pontos eredetükről, s kezdeti elhelyezkedésükről a tudósok máig vitáznak, de Aranyosszék középkori történetének velük kapcsolatos része ismert. 1289-ben a tatárok elleni védekezésben nyújtottak segítséget Torockó várának, s ezért IV. László a székelyeknek ajándékozta a várat és környékét. Innen a Székelykő és a Székelyvár elnevezés. Torockó azonban nem volt kizárólagosan magyar város a középkorban, ellenkezőleg: sokan német városnak tartották, mert a

tatárok pusztítása után telepeseket hívtak be a magyar király a XIII. században. Mivel az egész Erdélyi Érchegység fontos lelőhelye volt az aranynek (ma is az – gondoljunk a Verespatak körüli vitákra, ahol külföldi vállalatok akarnak ciántechnológiával aranyat bányászni!), ezüstnek, vasércnek, ezért már a rómaiak óta működtek bányák Erdély közepén. (Torockón a középkorban Felső Ausztriából érkezett bányászok telepedtek meg, s állítólag négy osztrák családra volt visszavezethető a település lakosságának jó része. A lakosság akkor vált egységesen magyar nyelvűvé, amikor 1568 körül felvették az unitárius vallást.)

Akkor viszont felvetődik a kérdés, hogy Torockó népviseletében, népművészetében magyart vagy németet tisztelünk. Malonyay Dezső 1909-ben megjelent ötkötetes **A magyar nép művészete** könyvében így foglal állást: 'Mert, aki azt állítja, hogy Torockó népe német, mert hiszen III. András alatt körülbelül a XIII-ik század végén vándoroltak be, azoknak igazuk van, viszont, igazuk van azoknak is, akik azt állítják, hogy Torockó népe magyar, hisz a legszebb magyart beszél széles e hazában...'. Férfi viselete hasonló a székelyekéhez, a női alapvonaliban inkább német, színgazdagságában viszont inkább magyar. Hímzéseikben ugyanazokat

a típusokat találhatjuk meg itt is, mint Kalotaszegen: keresztszemest és írásost.

Mielőtt azonban közelebről szemügyre vesszük a népművészeti alkotásokat a múzeumban, s magánháznál, a helységet szemrevételezzük. Eleinte az ember nem tudja levenni a szemét a Székelykőről, mely a falu fölé tornyosul 1130 méter magasságba. Úgy mondják, 'Torockón kétszer kél a nap'. Egyszer a hegy bal oldalán, majd eltűnik a hegy mögött, s később újra felbukkan a hegy fölött. Tetején Torockó várának romjai. Egy idő után aztán a helység házait is kezdjük észrevenni. Az út egyből a főtérre vezet, mely igen nagy, s minden oldalról egységes stílusú házak szegélyezik. Ennek oka, hogy 1870-ben egy tűzvészben a tér 40 háza égett le, így újjáépítésükre egyszerre került sor. A tér nyugati, magasabb fekvő oldalán vannak a legegységesebb, legnagyobb házak. Ezek a kereskedőké voltak. A többi oldalon főleg kovácsok éltek, akik a hely fő kincsét, a vasat dolgozták fel ajtózárok, pántok, s más termékek formájában. (A bányászok szerény faházai a tértől északnyugatra voltak találhatóak.) A tér felé kéttablakos, fehérre meszelt homlokzatok néznek, s az utcáról közvetlenül nyílik egy ajtó a pincébe. A homlokzat mögött a magyar tájakon leggyakoribb elrendezés

A 12. oldalon folytatjuk

zij de functie van grensbewakers uit en vestigden zij zich ook in andere delen van het historische grote Hongarije en zelfs in West-Transdanubië (Westelijk Hongarije) en in Felvidék (het Hongaarse deel van het huidige Slowakije). Over de precieze afkomst en de eerste oorspronkelijke woonoorden van de Szeklers zijn de geleerden het nog altijd niet eens, maar het is een feit dat de Szeklers al in Middeleeuwen nauw verbonden waren met de regio Aranyosszék. Zo hielpen zij in 1289 bij de belegering door de Mongolen van de burcht van Torockó en kregen zij daarna van koning László IV als geschenk de burcht en omgeving van Torockó. Vandaar de namen Székelykő en Székelyvár (Szeklerssteen en Szeklersburcht).

In de Middeleeuwen was Torockó niet louter een Hongaarse stad. Integendeel, de stad werd meestal als Duits gezien, want na de verwoestingen door de Mongolen werden er door de Hongaarse koning in de dertiende eeuw Duitse kolonisten uitgenodigd om zich in dit gebied te vestigen. Aangezien het gehele Transylvanische Ertsgebergte (Muntii Metaliferi) een belangrijke vindplaats was van goud (ook nu nog trouwens, denk maar aan de discussies over Verespatak - Rosia Montana), waar buitenlandse mijnbouwbedrijven met cyanide goud willen delven),

Torockó en de berg Székelykő

Toch is de vraag gerechtvaardigd of je de klederdracht en volkskunst van Torockó nu Hongaars of Duits moet noemen. In het vijfdelige boek **De kunst van het Hongaarse volk** uit 1909 zegt auteur Dezső Malonyay hierover het volgende: 'Want wie stelt dat de bevolking van Torockó Duits is, omdat deze rond het eind van de dertiende eeuw onder koning András III is geïmmigreerd, heeft gelijk, maar ook zij die zeggen dat Torockó Hongaars is, omdat daar het mooiste Hongaars van heel Hongarije wordt gesproken, hebben gelijk...'. De klederdracht van de mannen lijkt op die van de Szeklers en de kleding van de vrouwen vertoont veel Duitse trekken, maar is qua kleurstelling weer meer Hongaars. In hun handwerken hanteren de vrouwen dezelfde borduurmethoden als in Kalotaszeg: zowel de kruissteek als het werken naar vrij getekende motieven.

plein staan de grootste en tevens meest op elkaar lijkende huizen. Dit waren woningen van handelslieden. Aan de overige zijden van het plein waren voornamelijk smeden gehuisvest, die de lokale bodemschat, ijzererts, verwerkten tot deursloten, deurbeslag en andere metalen producten. (De mijnwerkers woonden in eenvoudigere, houten huizen noordwestelijk van het plein.)

De voorgevels van de huizen aan de pleinzijde werden witgekalkt en hadden twee ramen en een directe ingang naar de kelder. Van binnen waren de huizen in Torockó net zo ingedeeld als Hongaarse huizen elders: het eerste vertrek dat direct aan het plein was gelegen, was de 'nette kamer', de pronkkamer die vooral gebruikt werd voor sierdoeleinden en speciale gelegenheden. Daarachter bevond zich de keuken en een tweede kamer, waarin men

Alvorens deze borduurwerken eens nader te bekijken in musea en diverse particuliere huizen, kijken we eerst eens hoe het dorp en de gebouwen er eigenlijk uitzien. In het begin valt dat nog niet mee en kijk je onwillekeurig de hele tijd omhoog naar de berg Székelykő, die zo'n 1130 m hoog boven het dorp oprijst. De zon komt in Torockó, zegt men, tweemaal op: eerst verschijnt hij aan de linkerkant van de berg, daarna verdwijnt hij achter de berg en even later komt hij aan de bovenkant weer tevoorschijn. Op de top staat de ruïne van de burcht van Torockó. Na verloop van tijd raak je gewend aan de immense berg en krijg je oog voor de huizen in het dorp zelf. De toegangsweg tot het dorp komt uit op het hoofdplein, dat behoorlijk ruim is opgezeten aan weerszijden omzoomd door huizen in uniforme stijl. Die eenvormige stijl is het gevolg van een grote brand in 1870, waarbij de veertig huizen van het plein werden verwoest. De huizen werden vervolgens tegelijkertijd herbouwd. Aan de iets hoger gelegen westzijde van het

Torockói népviselet - klederdracht Torockó

zilver en ijzererts, wordt hier al sinds de Romeinse tijd metaal gedolven. Het is aanmerkelijk dat het grootste deel van bevolking afstamt van de vier families die zich hier in de Middeleeuwen vanuit Opper-Oostenrijk als mijnwerkers vestigden. De bevolking is overigens pas rond 1568, na de aansluiting bij de protestantse Unitarische kerk, Hongaarstalig geworden.

Vályú - Bron en veedrinkbakken

volt jellemző Torockón is: a tér felé a **tiszta szoba** (amit inkább díszként és jelesebb alkalmakkor használtak), mögötte a konyha, majd a második szoba (ahol ténylegesen laktak), átellenben az udvaron kamra és nyári konyha, a telek végén keresztben nagy csűr, középen kocsiszinzel.

Kerk van Torockó

A torockói tiszta szoba berendezése is követte az elterjedt gyakorlatot. Az egyik sarokban két lóca asztallal, fölöttük fogasok edényekkel, a sarokban gyakran **téka** (kis fali szekrény), az ablak másik oldalán díszes ágy, gazdagon hímtett végű nagypárnákkal megrakva. Hogy ez ma még hány háznál van így, nem tudhatjuk. Találtunk ilyen helyet, de ahogy más vidékeken is (Kalotaszegen, Széken, stb.) tapasztaltuk, a nagy szegénység, s a hagyományok lazulása arra készítet sok embert, hogy a régi bútorokat eladja. Magyarfenesen mesélték asszonyok, hogy az olaszok már szinte minden régi bútort elvittek a faluból. Kár, hogy a lakosság értékei eladására kényszerül, mert azok egy másik országban legfeljebb egzotikumok, nem kultúrájuk szerves része. Itt viszont az előregedő, elnéptelenedő falvakban nincs is sokszor olyan utód, aki egyáltalán igényelné ezeket a darabokat. (Bár Erdély több táján arra is láttunk példákat, hogy a nyugati komforttal berendezett házakban meghagynak egy szobát, mely változatlanul **tiszta szobaként** van berendezve. Igaz, ez inkább a gazdagabb helyekre jellemző, mint az általában Magyarországon munkát vállaló székiekre, vagy Kalotaszeg mindig is

Vetett ágy - pronkbed met kussens en spreï, Torockó

gazdagabb részeire, mint pl. a Cífra vidékre. (Magyarvista, Magyarméra))

A főteret sokszor egészen kihalt. Először azt hiheti az ember, hogy biztos a mezőkön dolgoznak az emberek, de aztán érdeklődésünkre elmondják, hogy nem egészen erről van szó. A kívülről jó állapotúnak és lakottnak tűnő házakról kiderül, hogy sokból kiköltöztek már a tulajdonosok, vagy nyaralóként használják őket. Sokat át is alakítottak vendégfogadásra. Ebben nagy segítségükre volt a magyar főváros ötödik kerülete, akik 1996-tól szisztematikusan segítettek a műemlék jellegű épületek adatainak archiválásában, anyagi segítséget is nyújtottak a házak helyreállításához, s ha már nem laktak benne, az új funkció kialakításához. 162 épületről készítettek adatbázist, s 138 tulajdonossal kötöttek szerződést a helyreállításról. Ezáltal a lakosok anyagi támogatáshoz jutottak, a helyreállítás során munkalehetőséghez, s végezetül a falusi turizmus új lehetőségével egy potenciális jövedelemforráshoz. A helyreállítást 1999-ben Europa Nostra díjjal ismerték el a kulturális hagyomány ápolásáért.

Az élet általában akkor elevenedik meg a főtéren, amikor befut – néha egyszerre több – busz magyar turistákkal. Ilyenkor aztán az előre szállást nem foglaló egyéni turisták könnyen hoppon maradhatnak. Körbejárjuk a főteret, melynek egyik végén a jellegzetes **csurgó** áll. Itt két medence mosásra, s négy vályú állatok itatására szolgál. A tér közepén nagy unitárius templom áll, valaha fallal volt körülveve. A kettő között régen temető volt, az ún. cinterem (rég Magyar elnevezés, amely a latin cimiterium szóból ered). Maga a templom építészeti- leg jellegtelen, a jelenlegi épület a XVIII. században épült. Mégis érdemes betérni, mert – akárcsak Kalotaszegen – a padok elejét óriási (4–5 méter hosszú), az itt legjellegzetesebb, keresztzemes hímtések díszítik. A téren még van egy kis görögkeleti templom is. A tér közepén, egy jókora épület egyik szárnyában van a múzeum. Berendezése nem sokat változott az utóbbi években, de mégis itt lehet legjobban tanulmányozni Torockó népviseletét és tárgyi emlékeit. Ráadásul kapunk egy tippet egy kis magánmúzeumról, ami nagy élménynek bizonyul. Gyönyörű hímtések díszítik itt egy magánház kis szobáját, s a háziasszony készségesen előveszi a ládából a hagyományos torockói viselet darabjait, s türelmesen elmagyarázza mindegyik funkcióját. Most láthatjuk, hogy a nőknél minden korosztálynak megvolt a sajátos viselete. Mást hordott a fiatal lány, az eladósorban lévő lány, a fiatalasszony, sőt az asszonyok szoknyáinak színe más és más volt harmincas, negyvenes, ötvenes, hatvanas éveikben. Az ágyakat gyönyörű, kék és piros, keresztzemes hímtésű párnák borítják. Kalotaszegen is megtalálható a keresztzemes technika, különösen a párnákon, de ott egyébként az

írásos hímtés dominál, ami azt jelenti, hogy a mintát a vászonra előrajzolják. Torockón az írásos hímtés már régóta háttérbe szorult. Az viszont közös a két vidék között, hogy ugyanazokat a színeket kedvelik, s hogy egy darabon nem keverik a színeket, például vagy kék, vagy piros az egész párnavég, terítő, függöny.

Kalotaszegen a települések főutcáján áthaladó nagy forgalom miatt hamar kialakult a turisták igényeit kiszolgáló 'népművészet'. Kezdetben még valóban népművészet volt, még a nyolcvanas években is rengeteg szép írásos párna és terítő között lehetett válogatni a táj jellegzetes színeiben. Ma már írásos egyre kevesebb található, helyette egyre több a valamikor kötényeket díszítő minta minden elképzelhető színben, nem beszélve az egyéb, a vidékhez egyáltalán nem kötődő áruról. Torockón soha nem alakult ki a kalotaszegizhez hasonló kereskedés. Itt is lehetett párnákat, terítőket kapni, de ehhez be kellett a házakhoz menni érdeklődni, de ma már egyre kevesebb van és azok is egyre drágábbak. Végül a szomszédos **Torockószentgyörgyre** (románul Colcesti) kell átugranom, ahol véletlenül ugyanazon nénitől tudok venni egy szép keresztzemeset, akitől már a nyolcvanas években is a legszebb írásos párnámat vettem.

Szósziék - Preekstoel Magyarlóna

A Torockón szerzett benyomások igen emlékeztetnek a magyarországi Hollókőre, azzal a különbséggel, hogy míg ott szegény-paraszti házak homogén együttesét sikerült megmenteni sokszor új funkcióval, addig Torockón a XIX. század végi középosztály ízlése dominál, s a korábbi városi rang is érződik. De a helység sorsa, fokozatos elnéptelenedése, a műemlékvédők erőfeszítései egységes arculatának megőrzésére és a falusi turizmussal való újbóli fellendítésére, hasonlatossá teszik a két települést. S abban is biztos vagyok, hogy Torockó abban is hamarosan követni fogja magyarországi társát, hogy a Világörökség részévé válik. ■

daadwerkelijk woonde. Aan de overkant, aan de andere lange zijde van het erf, stonden de provisiekamer en de zomerkeuken en aan het eind van het erf stond dwarsgeplaatst een groot schurencomplex met in het midden de wagenshuur.

De pronkkamer was net zo ingericht als elders in Hongarije. In de ene hoek stond een tweetal zitbanken met tafel, daarboven planken met potten en in de hoek hing meestal een muurkastje. Aan de andere zijde van het raam stond een pronkbed waarop grote kussens lagen met prachtig geborduurd randen. Het is onbekend in hoeveel huizen de inrichting nog precies zo is, als ik hier heb beschreven. Ik heb er nog wel een paar gezien, maar net als in andere gebieden (Kalotaszeg, Szék) is hier de armoede groot en als tradities dan wat minder belangrijk worden, worden de oude meubels dikwijls van de hand gedaan...

Van vrouwen in Magyarfenes hoorde ik dat vrijwel alle oude meubels al door Italianen uit het dorp waren weggehaald. Jammer dat de bewoners noodgedwongen hun waardevolle spullen moeten verkopen, want dit soort meubels zijn voor mensen in het buitenland slechts een curiosum en geen organisch deel van de cultuur. Maar hier in Torockó is er bij de verouderende bevolking en in de steeds verder ontvolkt rakende dorpen nog nauwelijks een jongere generatie te vinden die prijs stelt op die oude meubelstukken. (Overigens zie je in andere delen van Transsylvanië nog wel dat er in de huizen met een steeds meer westerse, moderne inrichting wel steeds één kamer als de aloude pronkkamer wordt ingericht. Maar dat gebeurt meestal bij de wat rijkere families, waarvan de leden veelal in Hongarije werk vinden, of in delen van Kalotaszeg die altijd al iets welvarender waren, zoals de streek **Cífra** (Magyarvista, Magyarméra)).

Het hoofdplein is meestentijds uitgestorven. Aanvankelijk denk je dat de bewoners wel op het land aan het werk zullen zijn, maar dan vertelt iemand dat de zaak toch anders ligt. Hoewel de huizen aan de buitenkant in goede staat zijn en er bewoond uitzien, blijken er toch veel bewoners weggetrokken te zijn of de huizen slechts als zomerhuis te gebruiken. Ook zijn diverse panden omgebouwd tot pension of gastverblijf. Torockó is hierbij geholpen door het Vijfde District van de Hongaarse hoofdstad Budapest, dat vanaf 1996 hulp heeft geboden bij het systematisch in kaart brengen en archiveren van de monumenten en ook financiële middelen heeft ingezet om de huizen te restaureren en er, als er niet meer in werd gewoond, een nieuwe functie aan te geven. Zo is er een geveensbank aangelegd van 162 panden en is er met 138 woninggenaren een overeenkomst gesloten om de huizen te restaureren. Hierdoor kregen de bewoners niet alleen materiële steun, maar de restauratiewerkzaamheden brachten ook

nieuwe werkgelegenheid met zich mee. Ook werd het dorpstoerisme in ontwikkeling gebracht, een nieuwe inkomstenbron voor de bewoners. Als erkenning voor de geslaagde restauratie werd Torockó in 1999 bekroond met de Europa Nostraprijs voor instandhouding van cultureel erfgoed.

Het plein komt meestal pas tot leven als er een bus, of vaak ook meerdere bussen, met Hongaarse toeristen arriveren. Soms heb je als individueel reizende toerist dan het nakijken en vind je geen slaapplek meer! Een eerste rondje over het plein brengt de bezoekers dan bij de karakteristieke 'stroom' ofwel de dorpsfontein met twee waterbakken voor de was en vier drinkbakken voor het vee. Midden op het plein staat de grote Unitarische kerk. Daaromheen stond ooit een muur, waarvan een restant nog te zien is. Tussen kerk en muur lag ooit het kerkhof, dat **cinterem** (een verbastering van het Latijnse cimiterium) werd genoemd. De kerk stamt uit het midden van de vorige eeuw en heeft

geen bijzondere bouwstijl. Toch is het wel de moeite waard naar binnen te gaan, omdat er, evenals in Kalotaszeg, over de voorste kerkbanken grote (vier tot vijf meter lange) kleden hangen, die van borduurwerk zijn voorzien in het voor Torockó zeer kenmerkende kruissteekmotief. Op het plein staat ook nog een kleine Grieks-Katholieke kerk. In een deel van een groot pand, eveneens midden op het plein, bevindt zich een museum. Van binnen is er de laatste jaren niet veel veranderd, maar je kunt hier nog steeds een goed beeld krijgen van de klederdrachten en gebruiksvoorwerpen van Torockó. Op aanwijzing van een van de bewoners breng ik een bezoekje aan een klein particulier museum dat zeer de moeite waard blijkt. In een kamertje in het woonhuis liggen prachtige borduurwerken en de vrouw des huizes tovert geestdriftig tal van traditionele kledingstukken uit een kist tevoorschijn en neemt geduldig de tijd om van al die kleren uit te leggen hoe ze gedragen werden en waarvoor ze dienden. Zo blijkt dat bij de vrouwen elke leeftijdsgroep apart gekleed ging. Jonge meisjes, huwbare meisjes, jongedames en getrouwde vrouwen droegen alle hun eigen kleding. Vrouwen wisselden zelfs op hun dertigste, veertigste, vijftigste en zestigste telkens van kleur rok! Op de bedden liggen prachtige kussens geborduurd in blauwe of rode kruisstekken. Deze kruissteektechniek kennen we ook van de streek Kalotaszeg,

vooral kussens werden ermee versierd. Waar in Kalotaszeg de vrije borduurstijl domineert (het patroon wordt hierbij vooraf op het linnen aangebracht), wordt dit in Torockó niet zo veel meer toegepast. Maar beide regio's koesteren een voorkeur voor dezelfde kleuren en passen liefst één kleur toe per kussen, spreid of gordijn: rood of blauw.

Links: kruisstekken; rechts: 'írásos' ofwel vrije figuren

Met het oog op het vele verkeer langs de doorgaande route in Kalotaszeg werden er daar in de dorpen al spoedig allerlei volkskunstvoorwerpen te koop aangeboden. Aanvankelijk bestond de koopwaar nog uit echte volkskunst. Zo kon je er in de jaren tachtig nog veel prachtige kussens en tafellakens kopen die uitgevoerd waren volgens het vrij getekende motief en in de kenmerkende kleuren van de streek. Maar tegenwoordig is dit soort borduurwerk nauwelijks meer te krijgen en worden er voornamelijk producten aangeboden met patronen in allerlei verschillende kleuren die vroeger alleen voor schorten werden gebruikt. Ook ligt er vaak koopwaar die helemaal niet uit de streek afkomstig is. In Torockó is echter nooit zo'n braderieachtige handelsmarkt ontstaan. Je kon er wel kussens en tafellakens krijgen, maar dan moest je er bij de huizen apart om vragen. Maar vandaag de dag is er niet zo veel meer te krijgen en wat er is, wordt steeds duurder. Daarom wip ik maar even naar het naburige **Torockószentgyörgy** (Colcesti), waar ik een mooi borduurwerk in kruissteek weet te bemachtigen bij toevallig precies hetzelfde vrouwtje, van wie ik in de jaren tachtig al mijn fraaiste kussen kocht!

De situatie in Torockó doet denken aan die in **Hollókő**, Hongarije (zie elders in dit nummer). Een verschil is er echter wel. In Hollókő is bijna een compleet dorpsgezicht met boerenwoningen bewaard gebleven, terwijl de huizen in Torockó meer de stadse allure van de negentiende-eeuwse middenklasse uitstralen. Beide plaatsen hebben gemeen dat de toekomst er door een toeneemende ontvolking somber uitzag, maar dat er door een grootscheepse restauratie en herinrichting tot museumdorp nieuw leven is ingeblazen, waardoor ook het dorpstoerisme tot ontwikkeling kon komen. Ik ga er dan ook vanuit dat Torockó, zoals ook het Hongaarse Hollókő dat nu al is, door de Unesco spoedig zal worden aangewezen als Werelderfgoed! ■